

SLOVENSKI GOSPODAR

LIST LJUDSTVU V POUK IN ZABAVO

Uredništvo in upravnništvo: Maribor, Koroška cesta 5
Telefon interurban 113.

Izhaja vsako sredo.
Cene: Letno Din 32.—,
polletno Din 16.—, četrt-
letno Din 9.—, inozemstvo
Din 64.—. — Poštno-čekovni
račun 10.603.

Cena inseratov: cela
stran Din 2000.—, pol str.
ni Din 1000.—, četrt strani
Din 500.—, 1/8 strani Din 250.—,
1/16 str. Din 125.—, Mali oglasi
vsaka beseda Din 1.20.

Moč „Kmetijske zveze“.

V zadnjem »Gospodarju« smo čitali o gospodarskem položaju danskih kmetov. Občudovali smo njih vzorno urejeno kmetijstvo ter velikanske množine izvoza kmetijskih pridelkov, ki jim donaša v deželo blagostanje. Sijajni gospodarski uspehi danskih kmetov so sad njihove stanovske organizacije.

V skupnosti je moč.

Ta zavest in volja, doseči v skupnosti velike reči, je vodila danske kmete do mogočne združitve. Trojno organizacijo imajo: strokovno (Kmetijska družba in društva za posamezne kmetijske panoge), stanovsko (Kmetiska zveza) ter zadružno.

Začetek kmetijske organizacije je dala »Kraljevska danska kmetijska družba«, ustanovljena v dobi prosvetljenosti pred več ko 100 leti. Kmetijska družba prireja predavanja, izdaja strokovne liste in knjige, pospešuje izobražbo kmetijskih strokovnjakov. Ima mnogo premoženja, a malo članov: šteje komaj 683 članov iz vrst veleposesnikov, agrarnih učenjakov in kmetijskih uradnikov, torej ni več prava kmetiska organizacija.

Močnejše so se razvila specialna kmetijska društva za posamezne kmetijske panoge. Najbolj so razširjena »živinorejska društva«, ker pač dansko kmetijstvo temelji na živinoreji. Največ je »govedorejskih društev«, skoro vsaka vas ima tako društvo, skupaj jih je 1402. Število članov, zlasti iz vrst kočarjev stalno raste. — Nekoliko manjše je število »društev za mlečno kontrolo«, jih je namreč 1211; prvo je bilo ustanovljeno leta 1885. Ta društva kontrolirajo skoro tretjino vseh kravmlekarij. Množina mleka in surovega masla se je vsled kontrole pri posameznih kravah silno dvignila; odtod tolik izvoz surovega masla, kakor smo v zadnjem »Gospodarju« brali. Leta 1925 je danska krava povprečno donosala po enih poročilih 2900 kg mleka, po drugih celo 3239 kg mleka z 3.68% maščobe; leta 1927 je ta količina vzrasla že na 4669 kg z 4.22% maščobe. Najdonosnejše so krave-mlekarike na otoku Fünen, kjer pa je tudi kontroliranih skoro polovica vseh krav! — Poleg živinorejskih društev je najvažnejša strokovna organizacija »družba za obdelovanje pustošik«. Tu se prav jasno

vidi, kaj premore kmetiska volja in kmetiska organizacija! Dve tretjini vse države obsega polotok Jütland in cela sedmina polotoka je bila pustoš. Država se je že pred 140 leti zamarala, da bi jütlandsko pustoš usposobila za obdelovanje. A kmetom se je potom »družbe za obdelovanje pustošik« to že nad polovico posrečilo! Družba delo nadaljuje.

Kmetiska zveza,

stanovska organizacija danskih kmetov, šteje danes nad 116.000 kmetijskih gospodarjev ali devet desetih vseh kmetov; krajevnih Kmetijskih zvez je 136. Prve Kmetiske zveze so si kmetije ustanovili že pred 80 leti. Leta 1855 so obstojale Kmetiske zveze že v vseh 22 okrajih Danske; pozneje so se ustanovile krajevne Kmetiske zveze v posameznih občinah. Od leta 1893 so vse krajevne Kmetiske zveze združene v eni mogočni Kmetiski zvezi v Kopenhagenu. Prvotno so Kmetisko zvezo vodili veliki kmetje; po združitvi pa določajo pravila, da mora biti v načelstvu dve tretjini malih kmetov. To zdravo določilo je Kmetiski zvezi omogočilo, da je zajela skoro vse kmete. Kmetiska zveza se bavi z vsemi perečimi kmetijskimi in kmetiskimi vprašanji: zastopa stanovske in gospodarske interese kmetov, izdaja stanovska glasila, prireja predavanja, tečaje in zborovanja, razstave in premovanja, poučne izlete na vzorna posestva, vrši poljske poizkuse, posreduje za semena itd.; zlasti pa potem takozvanih kmetijskih konzulentov (svetovalcev) širi napredno kmetijstvo po vsej deželi. Tudi država priznava delo Kmetiske zveze: za izvedbo poljskih poizkusov, prirejanje razstav itd. daje država Kmetiski zvezi podporo; za plače kmetijskim konzulentom, ki jih namešča Kmetiska zveza, pa prispeva država celo dve petini. Tekom desetletij je Kmetiska zveza prihorila kmetiskemu stanu velik vpliv na celotno javno življenje, zlasti na zakonodajo ter na notranjo in zunanjo politiko, osobito gospodarstvo.

Vse kmetiske organizacije, tudi zadružne so združene v »Danskem kmetiskem svetu«. Ustanovljen je bil leta 1919, ko je bilo vsled vojne potrebno močnejše agrarno-politično udejstvo-

vanje. Načelstvo »Kmetiskega sveta« šteje 12 članov: pet zastopnikov ima Kmetiska zveza, pet zadružništvo, dva pa Kmetijska družba in društva. Kmetiski svet zastopa celokupni kmetijski stan napram drugim stanovom, napram vladi in napram inozemskemu kmetijstvu. Izdaja redna poročila in letna izvestja.

Kakor kmetje »Kmetisko zvezo«, imajo tudi danski kočarji svojo »Zvezo kočarjev«, ki šteje 84.000 članov; skoro vsak kočar je član svoje organizacije, kakor je skoro vsak kmet član Kmetiske zveze. Zveza kočarjev deluje po vzgledu Kmetiske zveze in nastopa v skupnih zadevah skupno z njo.

Tudi

pospeševanje kmetijstva

potom kmetijskih strokovnjakov ali »konzulentov«, to je svetovalcev je v rokah svobodnih Kmetijskih zvez. Kmetiske zveze same jih nameščajo, država pa prispeva, kakor smo že rekli, dve petini plače za nje. Danes deluje pri Kmetiski zvezi okrog 200 kmetijskih konzulentov; vsaka krajevna Kmetiska zveza ali po dve ali tri skupaj imajo po enega konzumenta za travništvo in po enega za živinorejo, včasih tudi po enega za knjigovodstvo in enega za melioracije (zboljšanje zemljišča). Pokrajinske Kmetiske zveze in osrednja Kmetiska zveza ima še svoje posebne višje konzulente, ki delujejo skupno z 200 krajevnimi ter z 18 državnimi konzulenti. Vsi skupaj vršijo po vsej deželi na tisoče nazornih poizkusov, med temi dve tretjini poizkusov z gnojili in krmili. Uspehi in izsledki poizkusov se takoj plodonosno prenašajo v prakso.

Tudi v inozemstvu išče danska Kmetiska zveza trajne spodbude. Iz vrst kmetijskih konzulentov so bili štirje najsposobnejši poslani kot kmetijski atašéji (pribočniki pri konzulatih) v največje države, ki prihajajo za kmetijstvo in kmetijski izvoz v poštev: eden sedi v Berlinu, drugi v Washingtonu (Amerika), tretji v Moskvi in četrti v Londonu. Ti kmetijski atašéji skrbno opazujejo napredek kmetijstva in spremembe na svetovnem kmetijskem trgu. V rednih poročilih iz inozemstva in na velikih zborovanjih v domovini poročajo o svojih izkušnjah ter dajejo nasvete, kako se mora dansko kmetijsko gospodarstvo usmeriti in agrarna politika voditi, da si kmetje ohranijo svetovna tržišča za

svoje kmetijske izvozne pridelke: žito, surovo maslo in jajca. Tako se Danska vedno pravilno prilagodi svetovnemu tržnemu položaju za kmetijske pridelke. Ker se danski kmetje pri svojem kmetovanju ozirajo vedno okrog po svetu in gledajo daleč v bodočnost, jih prodirajoča agrarna kriza ne preseneti: vedno pripravljeni znajo njen udarec pravočasno odbiti.

Izborna stanovska organizacija je danske kmete privedla na višek kmetijskega gospodarstva.

V NAŠI DRŽAVI.

Nadzorstvo nad bankami. Po naredbi trgovskega ministra se bo v avgustu izvršil pregled vseh bank v državi radi nadzorstva njihovega dela, radi mnogoštevilnih pritožb proti njim, da se ne držijo odredb zakona o delniških družbah in da njihovo delo ne odgovarja zakonskim predpisom. Banke, ki so se pregrešile zoper predpise zakona o delniških družbah, bodo izgubile pravico dela, v kolikor niso bile že poprej kaznovane, bodo kaznovane z globo. V novem zakonu o delniških družbah, ki ga ministrstvo izdeluje, se bo to nadzorstvo še povečalo. Poleg zakona se bo izdal poseben pravilnik o izvrševanju nadzorstva. Sedanji pregled bodo izvrševali inspektorji trgovskega ministra, ki bodo po končanem pregledu poročali o uspehu nadzorstva ministrstvu za trgovino.

V DRUGIH DRŽAVAH.

Egipt popolnoma pomirjen. Ministrski predsednik Macdonald je podal izjavo, da se je Egipt pomiril v toliko, da so angleške bojne ladje zapustile egiptovske luke. Predsednik je posebno poudaril, da so v zadnjih nemirih v Egiptu nastopile le egiptovske čete. Angleške čete se niso umešavale v zadnje spore. Inozemske vlade se niso pritožile pri angleški vladi zaradi nezadostne zaščine inozemcev.

Nemirna Kitajska. Na Kitajskem doživljajo upore med vladno vojsko in prodiranje komunističnih čet. Med kitajskimi vladnimi četami je došlo do odpovedi pokorščine vsled komunistične propagande. Veliko garnizij je odpovedalo pokorščino in ropajo po mestih. Komunistična armada je izkoristila upor in je zavzela skoro vsa važnejša mesta brez bojov. Komunistično vojaštvo je izropalo vse trgovine v Pekingu, udrlo tudi v evropske kolonije, napadlo inozemska zastopstva in konzulate ter povzročilo krvavo klanje. Večina Evropejcev v Pekingu se je rešila na ameriške in japonske ladje. Veliko misijonarjev je bilo ubitih, vladna poslopja so komunisti požgali, istotako tudi palače inozemskih trgovskih zastopstev.

Turčija in Perzija. Turška vlada je izvršila obsežne vojaške priprave proti Perziji in Iraku in zbrala 40 do 50

tisoč mož s 100 letali ob meji proti Perziji.

Huda gospodarska kriza v Rusiji. V Rusiji je prišlo do propasti papirnatega denarja in bo v hodoče možno kupovati živila le za robo. Ljudje si nabavljajo že v naprej cela skladišča blaga. Vlada skuša omiliti gospodarsko krizo z uvaanjem nakaznic na dosedaj še prosto blago, kar pa je doslej le malo pomagalo. Gospodarska kriza v Rusiji postaja vedno občutnejša in predstavlja eno najbolj težkih preizkušenj sovjetske vlade. — Amerika je začela odklanjati izkrcaje ruskega blaga in bo došlo skoro gotovo do prekinjenja trgovskih odnosov med Ameriko in Rusijo.

V Kanadi v Severni Ameriki so imeli parlamentarne volitve, pri katerih so dobili konservativci 138 poslancev, liberalci 85 in vse druge stranke 19. Zmaga konservativcev pomenja ožje gospodarsko sodelovanje z Anglijo in njenimi kolonijami. Že v naprej razglašajo, da bo Kanada odstranila carino na angleško blago.

Protestantizem med Slovenci.

Slovensko ljudstvo so v 16. stoletju razburjali hudi verski boji, ki so pričeli z razširjanjem luteranstva in so trajali skoro sto let. Nasiravno je obvladala takrat turška nevarnost vse javno življenje in je bojevala Avstrija s turškim polumescom obupen boj za obstanek, vendar so se razvijali poleg tega notrajni boji med katoliško cerkvijo in novo vero, ki so s toliko silo prevzeli vse ljudsko mišljenje in težnje in tako globoko posegli v naše cerkvene, politične, socialne, slovstvene in sploh vse kulturne razmere, da pomenjajo novo dobo v zgodovini našega naroda.

Glavni sovražnik razbitja naše srednjeveške cerkvene organizacije.

Glavni sovražnik, ki je našo srednjeveško cerkveno organizacijo skoraj popolnoma razdelal in dal protestantom mnogo prilike, da so se vedno bolj razširjevali in okrepjevali, je bila vedno grozeča turška sila. Redni turški napadi so že sami silno zadeli cerkev. Mnogo samostanov je bilo razdejanih ali pa je zelo obubožalo. Največ je trpelo od Turkov kmečko ljudstvo, z njim vred pa cerkev in duhovščina, ki je imela od njega edine dohodke. Vsled turške sile je propadlo mnogo cerkvenih ustanov, župnijskih in mestnih šol, bolnišnic itd. Pri drugih so se zmanjšali dohodki, ali pa se je z njimi okoristila svetna gosposka. Vrh tega so avstrijski vladarji s hudimi vojnimi davki obremenjevali cerkvena posestva in dohodke. Leta 1523 je zahteval kralj Ferdinand od duhovnikov za vojne namene tretji del letnih dohodkov. Leta 1525 so popisali vse cerkvene dragocenosti v zlatu, srebru

in biserih ter jih porabili za obrambo dežele. Turški davki so znašali leta 1526 eno tretjino letnih dohodkov duhovnikov. Leta 1529 je zahteval Ferdinand od cerkvenih prelatov in samostanov, naj prodajo in zastavijo četrti del vseh nepremakljivih cerkvenih posestev, ker potrebuje denar. Ker naloženih davkov niso hoteli plačevati, so cerkveno posest kratkomalo zaplenili in prodali ali zastavili. Taka gospodarska kriza je silno vplivala na ves cerkveni sestav. Mnoge župnije so bile prazne. Duhovniki niso prejeli toliko, da bi mogli živeti stanu primereno. Prisiljeni so bili, se pečati s krmarstvom in kupčijo, kar je zelo škodovalo njihovu ugledu. Ljubljanski škof Ravber se je pritoževal leta 1525, da je posvetil v osmih letih komaj 17 duhovnikov.

Župnije so bile prazne ali pa v rokah odpadlih ali pa ničvrednih ljudi. Ljudstvo je bilo popolnoma pokvarjeno.

Ker so propadle z dunajskim vseučiliščem tudi naše domače šole, novega duhovniškega naraščaja ni bilo pričakovati. V naše dežele so prišli tudi ljudje, ki so bili nevedni in na slabem glasu, skrivni ali očitni odpadniki in dobili razne cerkvene službe. Pod vplivom protestantskega gibanja se je to zlo še povečalo.

Tako je pripomoglo marsikaj, da so verske novotarije v naših krajih našle ugodna tla.

Razširjanje luteranstva po naših krajih.

Kakor hudournik je preplavila Luthrova verska novotarija slovenske dežele, ne da bi našla odločnega odporniti pri cerkvenih niti pri državnih oblastnikih. Stoleitne nerednosti, razvade in napake so se sedaj bridko maščevale. Plemstvo in meščanstvo, ki sta imela v rokah vso politično moč, ves socialni ugled in upliv, sta se skoraj popolnoma postavila na stran novih bojevnikov zoper katoliško cerkev in izrabila svoje sile v prosep luteranstva. Le vladarji iz habsburške hiše so ostali zvesti katoličani in skušali rešiti v težavnih časih, kar je bilo mogoče. Pričakovati je bilo, da se bo ob takih razmerah luteranstvo tudi med slovenskim kmečkim ljudstvom, ki je bilo docela odvisno od graščakov, hitro razširilo in ukoreninilo, tembolj ker ni manjkalo vztrajne protestantske agitacije z besedo in tiskom. Vendar je našel »čisti evangelij« med priprostim narodom primeroma malo privržencev. Ako izvzamemo nekatere pokrajine na Ogrskem in na Koroškem, se ni udomačilo luteranstvo nikjer med Slovenci trajno. Po župnijah, kjer so plemiški patroni vrinili luteranske pridigarje, so ljudje raje hodili v sosedne katoliške župnije prejemati svete zakramente, kakor da bi imeli posla z Luthrovo duhovščino, katero je nastavljal grajska gosposka. Ljudstvu se ni moglo prikupiti suhoparno bogočastje luteranov, ki niso poznali druga kakor pridigo in čitanje svetega pisma, medtem ko so jim bili tisočletni častljivi verski obredi v spotiko in za-